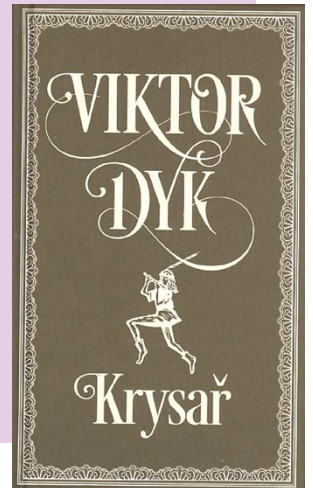

Kontext autorovy tvorby

- přelom 19. a 20. století

Viktor Dyk (31. prosince 1877 Pšovka u Mělníka – 14. května 1931 Lopud, Chorvatsko)

- významný český básník, prozaik, dramatik, publicista a nacionalistický politik, v mládí jeden z představitelů tzv. generace anarchistických buřičů, později nacionalisticky orientovaný autor
- navštěvoval gymnázium v Žitné ulici v Praze, kde byl jedním z jeho učitelů Alois Jirásek
- poté dokončil Právnickou fakultu Karlovy Univerzity
- po celý život působil jako novinář a spisovatel
- od roku 1907 až do své smrti se podílel na redigování časopisu *Lumír*
- za první světové války se podílel na protirakouském odboji a byl vězněn kvůli své literární činnosti (1916–1917) ve Vídni
- od roku 1918 byl redaktorem Národních listů
- patřil mezi nejvýraznější prvorepublikové odpůrce tzv. hradní politiky, a především jejích tvůrců T. G. Masaryka a Edvarda Beneše
- byl vášnivým a uznávaným šachistou, členem Českého spolku šachovního
- antimilitarista
- zemřel na srdeční mrtvici při koupání v Jaderském moři na chorvatském ostrově Lopud

Tvorba

- Ve své tvorbě Dyk často využíval aforistickou úsečnost, satiru a pravidelný rytmičtý verš
- Počátek Dykovy literární tvorby je spojen se značnou skepsí, která pramení z potlačení omladinářských bouří v první polovině 90. let
- Sbírký jsou spojovány s tvorbou skupiny soustředěné kolem *Moderní revue*.
- jeho díla zpravidla obsahují jasnou pointu, využíval paradoxy
- sbírký jsou spojovány s tvorbou skupiny soustředěné kolem časopisu *Moderní revue*

litická lyrika: *Buřiči, Satiry a sarkasmy, Pohádky z naší vesnice*

skladba: *Milá sedmi loupežníků*

válečná básnická tetralogie – *Lehké a těžké kroky, Anebo, Okno, Poslední rok*

drama *Zmoudření dona Quijota* – symbolistická hra, hrdina ztrácí iluze = umírá

Literární / obecně kulturní kontext

- Česká literatura na přelomu 19. a 20. století, anarchističtí buřiči

- realismus s prvky romantismu, symbolismu a dekadance

- tendence překonat individualismus, sblížit literaturu se životem, vliv anarchismu (úsilí o neomezenou svobodu člověka, odmítnutí autority státu)

- odpor k společnosti, pesimismus → buřičství → skupina tzv. anarchistických buřičů – dočasně spojení s negací soudobé společnosti

= generace mladých spisovatelů z počátku 20. století

rysy:

1. návaznost na generaci 90. let 19. století – Českou modernu

2. přirozenější, hovorovější, jasnější jazyk

3. společné rysy buřičů – přibližně stejný věk, bohémský život, tíhnutí k anarchismu

4. i přes odpor vůči společnosti příklon k životu, vitalitě – „básníci života a vzdoru“

- někdy k nim bývá řazen Petr Bezruč

- František Gellner, Fráňa Šrámek, Karel Toman, Viktor Dyk, Stanislav Kostka Neumann

Buřičská literatura

- český literární směr přelomu 19. a 20. století
- vystupuje proti hospodářskému růstu a společenskému pohybu
- protispolečenská buřiči vyjadřovali v dílech myšlenky satanismu, dekadence a anarchismu
- vedli bohémský a tulácký způsob života
- dočasně je spojoval časopis Nový kult (1897-1905)
- poezie má charakter osobního prožitku, pohledu na skutečnost, bez iluzí
- do veršů vstupuje hovorový jazyk a motiv moderní civilizace
- antimilitarní se zájmem o sociální otázky

další směry na přelomu století:

- antimilitarismus (hnutí odmítající válku)
- civilismus (oslava moderní techniky a civilizace)
- vitalismus (oslava života, přírody, citové a smyslové prožitky)

další ze skupiny buřičů

František Gellner (1881–1914)

- žil bohémsky, získal místo redaktora v Lidových novinách – polepšil se - výborný kreslír
- narukoval, prohlášen za nezvěstného - snaha šokovat poklidné měšťany, pocity zbytečnosti
- často používá vulgarismy, pouliční popěvky, pravidelný verš

dílo: *Po nás ať přijde potopa, Radosti života, Nové verše* (posmrtně)

Karel Toman (1877–1946)

- největší cestovatel z buřičů: Vídeň, Berlín, Paříž, Holandsko, Anglie – navštěvoval anarchistické skupiny
 - redaktor Národních listů
 - nejosobnější poezie, silně subjektivní verše, často motiv tuláka
- sbírky: *Pohádky krve, Sluneční hodiny, Měsíce, Stoletý kalendář*

Fráňa Šrámek (1877–1952)

- narozen v Sobotce (Český ráj), Písek – zde studoval
 - zpočátku anarchista, v roce 1915 vězněn
 - po válce žil samotářsky v Sobotce a v Praze
 - psal poezii, prózu i drama ve stylu impresionismu – smyslem bylo zachytit přehavost okamžiku, nese také rysy vitalismu – okouzlení životem a přírodou
 - v počáteční tvorbě je antimilitaristou
 - častým tématem je mladá generace: zrání, boj s rodiči, psychický vývoj
 - výborný autor milostné a přírodní lyriky, schopnost vyvolávat pocity lásky, milostné prožitky
- sbírky: *Života bídlo, přec tě mám rád, Modrý a rudý*
romány: *Stříbrný vítr, Tělo, Past*
dramata: *Měsíc nad řekou, Léto*

O knize

Literární druh epika

Literární žánr novela

Časoprostor hanzovní městečko Hammeln, doba neurčita – patrně středověk (staroněmecká pověst ze 13. století)

Téma. Když člověk ztratí lásku, ztrácí důvod žít/ život Krysaře

Motivy láska, pomsta, iluze, sobectví, povrchnost, touha, sebevražda, píšťala

Vyprávěč er – forma

Postavy

- **Krysař** – Tajemný cizinec, samotář, podivín, ponurý, pesimistický, vzbuzuje v lidech strach miluje Agnes, vyhání krysy z měst. Člověk, který přišel do německého města Hammeln, aby z vesnice vyvedl krysy. Provádí tak, že pomocí své píšťaly píská a krysy jej následují, které pak bez jakéhokoliv odporu spadají do řeky a jsou vyplaveny do moře
- **Agnes** – mladá a krásná, milénka Krysaře a zároveň dlouhého Kristiána; miluje Krysaře
- **Dlouhý Kristián** – mladík toužící po spokojeném průměrném životě
- **Sepp Jörgen** – chudý rybář, který všechno chápe až druhý den konšelé Strumm a Frosch – chamtiví, podlí, neschopný dodržet slib.

Kompoziční výstavba

- Autor vypráví příběh chronologicky.
- Děj ke konci graduje.
- Dílo je členěno na kapitoly.

Jazykové prostředky

- Autor poukazuje na lhostejnost k neštěstí druhých, fenomén maloměstství a zneužívání veřejných funkcí
- je použit spisovný jazyk, který je i poetický a symbolický, věty jsou krátké a výstižné
- text není psán ve verších a děj na sebe plynule navazuje
- obsahuje metaforu, symboly, kontrast, personifikaci a přímou řeč
- krysař symbolizuje outsidera, který má moc nad životem a smrtí, ale zároveň trpí vnitřní prázdnotou a nepochopením

Jazyk:

Spisovný jazyk, **archaismy**, krátké věty, tázací věty (**komunikace** se čtenářem), občas přeházený slovosled. Využití nepřímých pojmenování – **personifikace** („A vody míjejí a míjejí a šeptají důvěrná konejšivá slova bolesti truchlící tam na břehu.“) – a řečnických figur (řečnické otázky). **Dyk často užívá opakování, jímž se zvyšuje naléhavost a nezvratná osudovost děje. Dále také pracuje se zvukovými prostředky (píseň píšťaly).** Tajuplná atmosféra novely („Oh země sedmihradská!“ – lidé touží dojít země sedmihradské, ale netuší, co je tam čeká). Symbolika – sen x skutečnost, umění x život; píšťala = řemeslo, život, vytváření snu. Prvky romantismu – citovost vítězů nad rozumem, mystika, morbidnost, tajemnost, zšeřelost, individualita a imaginace. Paradoxy – vítězství bláznovství nad rozumem, protože paradoxně přežil člověk mentálně zaostalý a člověk (miminko), který ještě rozumu nenabyl.

Zajímavé myšlenky v díle

- Autor poukazuje na lhostejnost k neštěstí druhých, fenomén maloměstství a zneužívání veřejných funkcí

Jak toto dílo může promlouvat k mladému člověku/současnému světu

1. Téma manipulace a síly jednotlivce

Krysař je postava, která má moc ovlivňovat druhé – podobně jako dnes influenceři, politici nebo média manipulují veřejným míněním. Otázka odpovědnosti za své činy a dopadu jednotlivce na společnost je stále aktuální.

2. Sociální nerovnost a korupce

Příběh se odehrává ve městě Hammeln, kde vládnoucí vrstva jedná pokrytecky a sobecky – podobně jako dnes mnozí politici a korporace.

Mladí lidé často bojují proti nespravedlnosti, ať už jde o klimatickou krizi, rovnost práv nebo ekonomické nerovnosti.

3. Osamělost a nepochopení

Krysař je outsider, který nezapadá do společnosti – mnoho mladých lidí se cítí podobně izolovaně, ať už kvůli odlišným názorům, psychickému zdraví nebo sociálním sítím, které někdy spíše oddalují, než spojují.

4. Láska a zrada

Krysařova láska k Agnes ukazuje nejen vášeň, ale i bolest, když není opětována podle očekávání – což je téma stále přítomné ve vztazích mladých lidí.

5. Hledání smyslu a útěk od reality

Krysařův odchod za tajemným hlasem do neznáma může symbolizovat dnešní úniky do virtuální reality, závislosti nebo hledání jiného způsobu života.

DĚJ

V Hammelnu se přemnožily krysy, proto radní povolali krysaře. Do města Hameln přichází muž beze jména – krysař – se svou kouzelnou píšťalou. Hraje tiše na píšťalu (nikdy nezkoušel hrát silně, protože ví, že by to znamenalo něco špatného), a tím odloudí krysy a utopí je.

Při příchodu do města se seznámí s Agnes a zamiluje se do ní, a tím se stává zranitelnější. Také Agnes se do krysaře zamiluje, ale je zasnoubená s Kristiánem – myslela, že ho miluje, protože dosud nepoznala lásku. Jednomu o druhém však nedokáže říct.

Za slíbenou odměnu zbaví hammelnské obyvatele krys. Po splnění úkolu připomene v hostinci U Žíznavého člověka radním – truhláři Froschovi a krejčímu Strummovi, že mu město dosud nevyplatilo odměnu. Ale radní se ošívají a odměnu nevyplatí, protože je prý smlouva neplatná – je neplatná, protože není známa druhá strana – krysař, a také nebyla smlouva ukončena obvyklou zbožnou formulí.

Krysař se chce pomstít; tu noc mají oba radní strašné sny, krejčímu se zdá, že ušil 1000 obleků, které se pod krysařovým zrakem změnilly v 1000 rubášů. Truhlář má sen, že vyrobil 1000 postelí, a že se objevil krysař a postele se změnilly v rakve. Dávno by se městu pomstil, kdyby v srdci nepocítil něco, co ještě dosud nepoznal. Miloval Agnes a kvůli ní chtěl město ušetřit svojí pomsty. Chce odejít z města.

Ale láska ale krysaře táhne zpět, jde k Žíznavému člověku, tam je jediný host – Faust, ten krysaři prozradí, že prodal ďáblu srdce a ne duši, a potom chce krysaře přesvědčit různými kousky – např.: mění kocoura v tygra, špinavou prostitutku v trojskou Helenu, aby se taky zaslíbil ďáblu; když nepochodí, Faust zase zmizí. Vrací se k Agnes.

Šťěstí jim však nebylo souzeno. Agnes čeká s Kristiánem dítě, které nechce, tak to poví krysaři a pošle ho pryč. Je tak zoufalá, že se jednoho dne vydá do země Sedmihradské, odkud už nevede cesta zpět. Nad městem se tyčí vrch Koppel, na kterém je propast, jež vede do právě do Sedmihradska. Je to pouze pověst, která se ve městě odedávna vyprávěla. Je to symbol brány do lepšího světa, v němž není bolest, utrpení, neštěstí.

Její matka z toho zešílí. Od ní se také krysař dozví o osudu Agnes a rozhodne se, že se městu pomstí za to, že zabili jeho milovanou. Začne hrát na svoji píšťalu – ale ne tak jako dřív, jemně, nyní hraje plným dechem, a celé město jde zmámeně s nadějí a touhou za ním až k propasti, k bráně do země sedmihradské. Všichni s vírou v srdci vstoupili do té brány a jako poslední do ní vešel i samotný krysař.

Jediný přeživší je blázen Sepp Jörgen, který chápe vše až druhý den a je takový hloupý a pomalejší. Vydá se za krysařem tedy až další den, ale když jde kolem domu, uslyší plakat dítě – svým křikem překoná vábivý zvuk píšťaly. Vezme ho a jde hledat ženu, která by mu dala napít.